

Handläggare: Björn Johansson
Telefon: 076 12 33 818

Till
Utbildningsnämnden
2011-04-14

Handläggare: Eva Hellstrand
Telefon: 08 508 33 563

Arbetsmarknadsnämnden
2011-04-18

Den framtida gymnasiesärskolan - en likvärdig utbildning för ungdomar med utvecklingsstörning (SOU 2011:8)

Remiss från kommunstyrelsen, dnr 001-491/2011

Förslag till beslut

Förvaltningarna föreslår utbildningsnämnden respektive arbetsmarknadsnämnden besluta följande

1. Utbildningsnämnden respektive arbetsmarknadsnämnden överlämnar detta tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som svar på remiss om ”Den framtida gymnasiesärskolan – en likvärdig utbildning för ungdomar med utvecklingsstörning”, SOU 2011:8
2. Omedelbar justering

Thomas Persson
Direktör

Charlotte Svensson
Direktör

Sammanfattning

Enligt utredarens direktiv ska den nya gymnasiesärskolan (Gysär 2013) så långt som möjligt utformas i enlighet med utformningen av den nya gymnasieskolan (Gy 2011). Utredaren föreslår nio nationella program med sammanlagt 37 nationella inriktningar. Åtta program är yrkesinriktade och ett, Samhälle och språk, är avsett för de elever som vill ha en mer allmänt inriktad utbildning och som kanske behöver mer tid på sig för att komma fram till vad de ska arbeta med efter skolan. Utredaren föreslår att ett träningsprogram ska ersätta dagens individuella program och att nuvarande indelning i det individuella programmet i

yrkesträning och verksamhetsträning tas bort. Strukturen för de nationella programmen harmoniseras med strukturen i gymnasieskolan med i huvudsak samma gemensamma ämnen; svenska/svenska som andraspråk, engelska, matematik, idrott och hälsa, historia, samhällskunskap, religionskunskap samt naturkunskap. Dessutom estetisk verksamhet. Även gemensamma karaktärsämnen inom de nationella inriktningarna, programfördjupning, individuellt val och ett gymnasiesärskolearbete är delar av strukturen hos de nya programmen inom den föreslagna gymnasiesärskolan. Det ska vara möjligt för en elev i gymnasiesärskolan att läsa kurser i gymnasieskolan. Arbetsplatsförlagt lärande om minst 22 veckor under fyra år införs. En gymnasial lärlingsutbildning föreslås inom gymnasiesärskolans yrkesprogram enligt den modell som finns i Gy 2011. Den garanterade undervisningstiden ska fortsatt vara 3 600 timmar fördelade på 4 år. En poängplan om 3 000 gymnasiesärskolepoäng ska ersätta dagens timplan. Poängplanen ska ange en omfattning av kursernas kunskapsinnehåll i poäng. Ett ämne kan bestå av flera kurser där betyg sätts efter avslutad kurs. Ett examensdokument föreslås där det ska framgå om eleven uppnått målet om minst 2 500 av utbildningens 3 000 gymnasieskolepoäng, har genomfört ett godkänt gymnasiesärskolearbete samt har uppnått godkända betyg i svenska/svenska som andraspråk och matematik på kurser motsvarande minst 100 gymnasiesärskolepoäng i respektive ämne. Betyg från gymnasieskolan ska valideras så att det kan bedömas om eleven uppnått gymnasiesärskolans kunskapsmål.

Rätten för en elev som gått ut grundsärskolan att få gå i gymnasiesärskolan ska gälla endast under förutsättning att eleven tillhör målgruppen för gymnasiesärskolan, dvs. har en utvecklingsstörning eller har fått en betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder på grund av hjärnskada föranlett av yttre våld eller kroppslig sjukdom. Personalen ska vara skyldig att anmäla till rektor om det finns indikationer på att en elev inte tillhör målgruppen för särskolan. Rektor ska vara skyldig att anmäla detta till elevens hemkommun som ska vara skyldig att skyndsamt utreda frågan.

Eleverna ska söka till gymnasiesärskolans olika nationella program på motsvarande sätt som elever söker gymnasieskolan. Vid konkurrens ska företräde ges utifrån en bedömning av elevens förutsättningar för utbildningen. En elev som tillhör målgruppen för gymnasiesärskolan ska ha rätt att bli mottagen i gymnasieskolans yrkesintroduktion eller individuella alternativ om eleven inte önskar gå i gymnasiesärskolan. En sådan elev kan även tas emot inom språkin introduktion inom gymnasieskolan.

Även när det gäller mottagande, ersättningsfrågor, ekonomiskt stöd till eleverna föreslår utredaren en harmonisering med gymnasieskolans regelverk.

Det ska vara möjligt att fullfölja studierna från gymnasiesärskolan inom särvtv. I stort sett alla ämnen från gymnasiesärskolan föreslås få förekomma i den särskilda utbildningen för vuxna på gymnasial nivå. Någon särskild examen införs inte för den särskilda utbildningen för vuxna på gymnasial nivå. Däremot införs ett examensdokument motsvarande det i gymnasiesärskolan. Störst behov tas bort som urvalsgrund till den särskilda utbildningen för vuxna på gymnasial nivå. Istället ska i första hand företräde ges till sökande som inte tidigare deltagit i motsvarande utbildning, Utredaren föreslår att ett särskilt stimulansbidrag avsätts för perioden 2012 – 2014 till kommuner som satsar på att utveckla utbildningen inom den särskilda utbildningen för vuxna på gymnasial nivå.

Reformarbetet kommer för gymnasiesärskolan och den särskilda utbildningen för vuxna på gymnasial nivå att innebära att ämnesplaner och kurser utformas med tydligare kunskapskrav och med en mer preciserad kunskapsbedömning än i nuvarande styrdokument. Elevernas ökade valmöjligheter kommer att utmana skolorna till kvalitetshöjande insatser. Samverkan kommer att krävas mellan kommuner och mellan olika skolformer för att intentionerna med den nya utbildningen ska få genomslag.

Skolverket föreslås få i uppdrag att genomföra implementeringsinsatser på motsvarande sätt som skett när det gäller bl.a. Gy 2011.

Kostnadskonsekvenserna bedöms av utredaren som relativt begränsade. Hon menar att det för kommunerna snarast blir en besparing, för staten ökade kostnader för LSS ca 10 mnkr och för stimulansbidraget avseende den särskilda utbildningen för vuxna med ca 30 mnkr under tre år.

Förvaltningen tillstyrker i huvudsak de olika förslagen som finns i utredningen. När det gäller kommunernas kostnader delar dock förvaltningen inte utredarens bedömning att den förslagna reformen snarast innebär minskade kostnader. Detta bl.a. mot bakgrund av att det införs 9 nationella program med 37 nationella inriktningar och ökade rättigheter för eleverna att få sina val tillgodosedda.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom gymnasieavdelningen i samverkan med grundskole- och vuxenavdelningarna.

Bakgrund

Utbildningsnämnden har av kommunstyrelsen fått i uppdrag att yttra sig över den särskilda utredaren Eva Wallbergs förslag till en reformerad gymnasiesärskola; ”Den framtida gymnasiesärskolan – en likvärdig utbildning för ungdomar med utvecklingsstörning”, SOU 2011:8.

Utredaren har haft i uppdrag att föreslå en framtida utformning av gymnasiesärskolan och en utgångspunkt ska vara den reformerade gymnasieskola, Gy 2011, som införs hösten 2011. Utredaren skulle även lämna förslag om utökad rätt för elever att studera i annan kommun eller fristående skolas gymnasiesärskola, riksrekryterande utbildning, urval och antagning till gymnasiesärskolan samt frågan om bidrag till fristående gymnasiesärskolor. I uppdraget ingick även att utreda konsekvenserna av förslagen för den särskilda utbildningen för vuxna på gymnasial nivå och att utreda behovet av en mer breddad utbildning för den särskilda utbildningen för vuxna på gymnasial nivå.

Utredarens förslag och förvaltningens synpunkter

Gymnasiesärskolan – syfte och struktur

Gymnasiesärskolans syfte

Utredarens förslag

Gymnasiesärskolan

Gymnasiesärskolan ska ge elever med utvecklingsstörning en anpassad utbildning som ger en god grund för yrkesverksamhet och fortsatta studier samt för personlig utveckling och ett aktivt deltagande i samhällslivet. Utbildningen ska utformas så att den främjar social gemenskap och utvecklar elevernas förmåga att självständigt och tillsammans med andra tillägna sig, fördjupa och tillämpa kunskaper samt i huvudsak bygga på de kunskaper som eleverna fått i grundsärskolan eller motsvarande skolform.

Detta innebär att syftet för gymnasiesärskolan i allt väsentligt får samma lydelse som syftet för gymnasieskolan. Som en konsekvens av detta ska på motsvarande sätt syftet för grundsärskolan anpassas till syftet för grundskolan och ha följande formulering:

Grundsärskolan

Grundsärskolan ska ge elever med utvecklingsstörning en anpassad utbildning som ger kunskaper och värden och utvecklar deras förmåga att tillägna sig dessa.

Utbildningen ska utformas så att den bidrar till personlig utveckling samt förbereder eleverna för aktiva livsval och ligger till grund för fortsatt utbildning.

Utbildningen ska främja allsidiga kontakter och social gemenskap och ge en god grund för ett aktivt deltagande i samhällslivet.

Utredarens motiv: Den nuvarande formuleringen av gymnasiesärskolans syfte har en allvarlig brist då den inte ger något utrymme för någon form av fortsatta studier för elever med utvecklingsstörning. Personer med utvecklingsstörning bör ha tillgång till eftergymnasial utbildning, t.ex. inom gymnasial särsvux, folkhögskola och eftergymnasial yrkesutbildning. Utgångspunkten tas i gymnasieskolans syfte och kompletteras med att utbildningen ska vara anpassad till målgruppen. Som en konsekvens av detta föreslås även syftet för grundsärskolan förändras på motsvarande sätt. Det finns inget i grundskolans syfte som inte också kan gälla för grundsärskolan som skolform.

Förvaltningens synpunkter: Förvaltningen tillstyrker utredarens förslag

Övergripande struktur

Utredarens förslag

Gymnasiesärskolan indelas i nationella program och ett träningsprogram för elever som inte kan följa undervisningen på de nationella programmen. De nationella programmen indelas i nationellt fastställda inriktningar.

Det ska vara möjligt att anordna särskilda varianter under förutsättning att de prövats och godkänts av Statens skolverk.

Lokalt initierade kurser ska efter kvalitetssäkring kunna beslutas av Skolverket.

På de nationella programmen ska det finnas gymnasiesärskolegemensamma ämnen, programgemensamma karaktärsämnen samt ämnen gemensamma för varje inriktning på programmet.

Därutöver ska det finnas möjlighet till programfördjupning/programbreddning samt individuellt val. Vidare ska ett gymnasiesärskolearbete ingå.

Struktur och innehåll i det författningsförslag som lämnas för gymnasiesärskolan anpassas även i övrigt, där så är lämpligt, till hur gymnasieskolan är reglerad.

Utredarens motiv: Utbildningen i gymnasiesärskolan ska så långt som möjligt motsvara den som ges i gymnasieskolan. Samtidigt ska den vara anpassad till elevernas förutsättningar och behov. Det är enligt utredarens uppfattning viktigare att harmonisera utbildningens innehåll med gymnasieskolans än den yttre formen för utbildningen, t.ex. i form av indelningen i program. Utredarens ambition är att bidra till en gymnasiesärskola med en stor flexibilitet inom den egna skolformen och i relation till gymnasieskolan samt till en ökad tydlighet om målen för

utbildningen och till bättre förutsättningar att följa upp elevernas utveckling mot målen.

Förvaltningens synpunkter: Utbildningsförvaltningen delar utredarens utgångspunkt att utbildningen i gymnasiesärskolan så långt som möjlig ska motsvara den som kommer att finnas i den nya gymnasieskolan, Gy 2011. Utredarens förslag angående gymnasiesärskolans struktur är anpassade till den nya gymnasieskolans struktur vilket förvaltningen således tillstyrker.

Nationella program

Utredarens förslag

Den framtida gymnasiesärskolan ska bestå av följande nationella program och inriktningar:

– **Administration, handel och varuhantering**

Inriktningar: Service inom handel, Media, information och kommunikation samt Transport och godshantering.

– **Estetiska verksamheter**

Inriktningar: Barns lärande och skapande, Dans och teater, Estetik och media, Konst och formgivning samt Musik.

– **Fastighet, anläggning och bygg**

Inriktningar: Fastighet och byggnationer, Fritids- och idrottsanläggningar, Mark och anläggning samt Måleri.

– **Fordonsvård och transport**

Inriktningar: Fordon och mobila maskiner, Kaross och lack, Transport och godshantering samt Verkstadsteknik.

– **Hantverk och produktion**

Inriktningar: Industriell produktion, Snickeri, Textil design samt Övriga hantverk.

– **Hotell, restaurang och bageri**

Inriktningar: Bageri och konditori, Hotellservice och marknadsföring, Kök och matsal samt Matlagning.

– **Hälsa, vård och omsorg**

Inriktningar: Barn och unga, Fritid och hälsa, Mat i omsorgen, Äldre.

– **Samhälle och språk**

Inriktningar: Media, information och kommunikation, Natur och samhälle, Samhällsorientering samt Språk.

– **Skog, mark och djur**

Inriktningar: Djur, Fiske och vattenvård, Mark och anläggning, Skog och lantbruk samt Trädgård.

För att öka flexibiliteten erbjuds liknande inriktningar inom flera program. Inriktningarna präglas i dessa fall av programmets karaktär.

Gymnasiesärskolegemensamma ämnen ska vara svenska eller svenska som andraspråk, engelska, matematik, idrott och hälsa, estetisk verksamhet, historia, samhällskunskap, religionskunskap samt naturkunskap.

Utredarens motiv: Den framtida gymnasiesärskolan bör ha inslag från fler av de program som finns i gymnasieskolan än vad som finns idag. Det är en fråga om likvärdighet att elever som söker till gymnasiesärskolan ska ha möjlighet att välja utbildning utifrån intresse och fallenhet på motsvarande sätt som elever som söker till gymnasieskolan. Samverkan mellan skolformerna gynnas om programstrukturen är så lika som möjligt. Utöver att bidra till goda valmöjligheter för eleverna innebär detta också att lärares olika ämneskompetenser kan användas inom båda skolformerna samt att lärare kan samverka kring frågor om exempelvis bedömning och betygssättning. En anpassad programstruktur ger eleverna fler valmöjligheter. Förslaget bygger på breda program och ett flertal olika inriktningar med inslag från flera olika program i gymnasieskolan. Enligt utredaren är det viktigare att innehållet i utbildningen kopplas samman med gymnasieskolans än den yttre formen för programmen. Det är således möjligt att utforma den framtida gymnasiesärskolans program så att eleverna får olika valmöjligheter samtidigt som de ger kommunerna goda förutsättningar för samverkan mellan olika skolformerna och mellan huvudmän.

Tyngdpunkten ligger även fortsättningsvis på yrkesinriktade program. Det estetiska programmet, som även finns i den nuvarande gymnasiesärskolan, avviker från detta. För att bredda valmöjligheten för elever som inte vill gå ett yrkesinriktat program förslår utredaren att det ska finnas ett program för elever med intresse för samhälle, språk och kommunikation eller som behöver mer tid för att komma fram till vad de ska arbeta med. Därför föreslår utredaren ett program riktat mot samhälle och språk. Det ska kunna ligga till grund för fortsatt utbildning inom särsvux eller t.ex. folkhögskola.

Utredaren förslår även att gymnasiesärskolan ska innehålla samma gymnasiegemensamma ämnen som gymnasieskolan, dessutom estetisk verksamhet.

Förvaltningens synpunkter: Utredaren betonar de möjligheter till olika former av en ökad samverkan mellan gymnasie- och gymnasiesärskolan förslaget om en ny programstruktur för gymnasiesärskolan medför. Utan att i detalj ta ställning till den nya programstrukturen är förvaltningen positiv till denna inkluderingstanke. Förvaltningen är även positiv till de föreslagna gymnasiesärskolegemensamma ämnena.

Träningsprogrammet

Utredarens förslag

I gymnasiesärskolan ska det finnas ett träningsprogram för elever som inte kan följa undervisningen på ett nationellt program. Programmet ska ersätta dagens individuella program.

Programmet ska även fortsatt kunna stimulera eleven att senare gå över till ett nationellt program. En elev som har gått ett år på träningsprogrammet ska ha möjlighet att läsa fyra år på ett nationellt program.

Indelningen i yrkesträning och verksamhetsträning ska tas bort, liksom begreppen yrkesträning och verksamhetsträning. Det gäller även formuleringen om att möta elevens speciella utbildningsbehov.

Gymnasiesärskolans träningsprogram ska bestå av ämnesområdena Estetisk verksamhet, Hem- och konsumentkunskap, Idrott och hälsa, Natur och miljö, Individ och samhälle samt Språk och kommunikation. Ämnesområdena ska följa upp innehållet i de kursplaner som används i grundsärskolans inriktning träningskola.

Ämnesplanerna för ämnesområdena inom träningsprogrammet ska ha två kravnivåer – en nivå för grundläggande kunskaper och en nivå för fördjupade kunskaper.

Utredarens motiv: Gymnasiesärskolans nuvarande individuella program ska ge eleven antingen yrkesträning eller verksamhetsträning eller på annat sätt möta elevens speciella behov. I praktiken har det visat sig att gränsen mellan yrkes- och verksamhetsträning är svår att dra. Utredaren menar att begreppen saknar relevans, särskilt gäller detta yrkesträningen där i stort sett alla elever i praktiken inte förbereds för ett yrkesliv. Vad verksamhetsträning innebär är oklart. Utredaren förslår att ett träningsprogram, som ska ta emot elever som inte bedöms kunna följa undervisningen på ett nationellt program, införs. Det ska vara en sådan flexibilitet att en elev antingen ska kunna vara mottagen på träningsprogrammet och kunna läsa kurser på nationellt program eller kunna vara mottagen på ett nationellt program och läsa vissa ämnesområden på träningsprogrammet.

Förvaltningens synpunkter: Förvaltningen tillstyrker att yrkes- och verksamhetsträningen inom nuvarande individuellt program ersätts av

träningsprogrammet. Förvaltningen är även positiv till flexibiliteten mellan tränings- och de nationella programmen utredaren beskriver. När det gäller de föreslagna ämnesområden inom träningsprogrammet anser förvaltningen att de är för begränsade. Ytterligare anpassade ämnesområden hämtade från de nationella programmen inom gymnasiesärskolan bör kunna ingå i själva träningsprogrammet och inte bara kunna läsas genom att läsa ämnen från de nationella programmen.

Poängplan och kursindelning

Utredarens förslag

Den garanterade undervisningstiden i gymnasiesärskolan ska fortsatt vara 3 600 timmar fördelade på fyra år. Det ska gälla för såväl nationella program som träningsprogram.

En poängplan om 3 000 gymnasiesärskolepoäng ska ersätta timplanen för gymnasiesärskolans nationella program. Poängplanen ska ange en omfattning av kursernas kunskapsinnehåll i poäng. Ett ämne ska kunna bestå av flera kurser där betyg sätts efter avslutad kurs.

Det ska förtydligas i bestämmelserna att kommunen har möjlighet att erbjuda ytterligare ett år inom gymnasiesärskolan.

Utredarens motiv: I gymnasieskolans kursplaner anges kursernas omfattning i gymnasiepoäng, i gymnasiesärskolan anges ämnets omfattning i undervisningstimmar om 60 minuter. Anledningen till detta är att man inte velat riskera att eleven ges för få undervisningstimmar. Utredaren säkrar dessa genom att föreslå att en garanterad undervisningstid på gymnasiesärskolans nationella program ska omfatta 3 600 timmar fördelade på fyra år. Utredaren föreslår även en poäng- och kursindelning av de nationella programmen inom gymnasiesärskolan som avser att förbättra möjligheterna att möta varje elev på dennes nivå och på så sätt även bygga in en tydlig progression i utbildningen. Utredaren föreslår att en fullständig utbildning inom nationellt program på gymnasiesärskolan ska omfatta 3 000 gymnasiesärskolepoäng.

För träningsprogrammet föreslås ingen poängindelning då utbildningen i så hög grad är individanpassad att en sådan skulle sakna relevans för eleven.

Förvaltningens synpunkter: Förvaltningen tillstyrker förslagen.

Individuella studieplaner

Utredarens förslag

Bestämmelsen om individuell studieplan ska kompletteras med en bestämmelse om att rektorn i den individuella studieplanen ska få besluta om att en elev på ett nationellt program ska få anpassad studiegång. För en elev på nationellt program ska ett sådant

beslut kunna innebära att omfattningen av elevens utbildning begränsas i förhållande till en fullständig utbildning med avseende på antal gymnasiesärskolepoäng och kurser.

Formuleringen i den nya skollagen (2010:800) om att det av den individuella studieplanen ska framgå eventuella överenskommelser och om det finns behov av särskilt stöd för att eleven ska nå målen för utbildningen ska utgå.

Utredarens motiv: Tidigare har den individuella studieplanen för gymnasiesärskolan inte reglerats i skollagen eller gymnasiesärskoleförordningen. Den individuella studieplanen ska inte förväxlas med åtgärdsprogrammet som ska utarbetas för en elev som är i behov av särskilt stöd. Studieplanen inom gymnasiesärskolan är en dokumentation över elevens studiegång. Utredaren föreslår därför att formuleringarna om särskilt stöd i nya skollagen ska utgå. Frågan om särskilt stöd hör hemma i åtgärdsprogrammet, inte i den individuella studieplanen. Det bör uppmärksammas att gymnasiesärskolan som skolform har uppgift att anpassa undervisningen efter elevens grad av utvecklingsstörning. I gymnasiesärskolan är det således främst tillkommande svårigheter t.ex. till följd av ytterligare funktionsnedsättningar eller svårigheter som utgör grund för särskilt stöd.

Förvaltningens synpunkter: Förvaltningen tillstyrker förslagen.

Examensdokument

Utredarens förslag

För varje elev som lämnar gymnasiesärskolans nationella program efter avslutade studier ska lämnas ett examensdokument med en utökad dokumentation om elevens utbildning. Examensdokument ska på förfrågan lämnas även för elever på träningsprogrammet. Skolverket ges i uppdrag att ta fram riktlinjer för vad ett examensdokument ska innehålla och hur det bör utformas.

I examensdokumentet ska noteras om eleven har uppnått målet om minst 2 500 av utbildningens 3 000 gymnasiesärskolepoäng, har genomfört ett godkänt gymnasiesärskolearbete samt har uppnått godkända betyg i svenska eller svenska som andraspråk och matematik på kurser motsvarande minst 100 gymnasiesärskolepoäng i varje ämne.

Betyg från gymnasieskolan ska valideras så att det kan bedömas om eleven uppnått målet om minst 2 500 gymnasiesärskolepoäng.

Utredarens motiv: Många verksamma inom gymnasiesärskolan är negativa till eller tveksamma till nyttan av en gymnasiesärskoleexamen. En examen som endast vissa elever kan få utmärker på ett negativt sätt de elever som p.g.a. sin funktionsnedsättning inte klarar examenskraven. Därigenom anses en examen

strida mot grundtanken för gymnasiesärskolan. Utredaren anser att det är viktigare att en elev som lämnar gymnasiesärskolans nationella program får med sig en väl utformad och utökad dokumentation om sin utbildning än att vissa elever får ett särskilt examensbevis. Utredaren föreslår därför att det i ett examensdokument ska noteras om eleven uppnått minst 2 500 av 3 000 gymnasiesärskolepoäng, har genomfört godkänt gymnasiesärskolearbete och har uppnått godkända betyg i svenska/svenska som andraspråk och matematik på kurser motsvarande 100 gymnasiesärskolepoäng i varje ämne. Även för många elever inom gymnasiesärskolan har det betydelse att det finns definierade mål för utbildningen att arbeta mot.

Förvaltningens synpunkter: Förvaltningen tillstyrker utredarens förslag om examensdokument istället för en gymnasiesärskoleexamen.

Arbetsplatsförlagt lärande

Utredarens förslag

Arbetsplatsförlagd utbildning (APU) ska ersättas med arbetsplatsförlagt lärande (APL) om minst 22 veckor. Det ska vara möjligt för en elev att få sin APL inom ett annat program än det program eleven går på.

APL ska omfatta mer än yrkeskunskaper, t.ex. att förstå kulturen på en arbetsplats och bli del av arbetsgemenskapen.

Utredarens motiv: För elever inom gymnasiesärskolan är det viktigt med praktiska erfarenheter från arbetslivet. En utvecklingsstörning medför svårigheter till abstrakt tänkande och omvärlden uppfattas och förstås på ett verklighetsnära sätt. Kunskaper och färdigheter måste därför tränas och befästas genom konkreta handlingar på arbetsplatser i arbetslivet. Alla elever på alla nationella program i gymnasiesärskolan har nytta av arbetslivserfarenheter därför bör APL erbjudas på alla nationella program. Omfattningen ska fortsatt vara minst 22 veckor.

Det ska vara möjligt att även fortsatt erbjuda praktik inom träningsprogrammet.

Förvaltningens synpunkter: Förvaltningen tillstyrker dessa förslag.

Val av utbildning och rätten att bli mottagen i gymnasiesärskolan

Rätten till gymnasiesärskola

Utredarens förslag och bedömning

Det ska förtydligas att rätten att alltid tas emot i gymnasiesärskolan för en elev som har gått ut grundsärskolan ska gälla endast under förutsättning att eleven tillhör målgruppen

för särskolan, dvs. har en utvecklingsstörning eller har fått ett betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder på grund av hjärnskada, föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom.

I grundsärskolan och gymnasiesärskolan ska personalen vara skyldig att anmäla till rektorn om det finns indikationer på att en elev inte tillhör målgruppen för särskolan. Rektorn ska vara skyldig att anmäla detta till elevens hemkommun som ska vara skyldig att, efter samråd med eleven och elevens vårdnadshavare, skyndsamt utreda frågan. Om utredningen visar att eleven inte tillhör målgruppen för särskolan ska eleven omplaceras till grundskolan respektive gymnasieskolan. Hemkommunen ska i dessa fall vara skyldig att vidta de åtgärder som krävs för att underlätta elevens övergång.

Som en konsekvens av detta ska elevens rätt att inom fyra år slutföra en påbörjad utbildning inom gymnasiesärskolan endast gälla elever som tillhör gymnasiesärskolans målgrupp.

Bedömning: De här föreslagna förändringarna är angelägna och bör inte avvakta införandet av en reformerad gymnasiesärskola.

Utredarens motiv: Enligt den nya skollagen kommer personer med autism eller autismliknande tillstånd att jämföras med personer med utvecklingsstörning endast om de också har en utvecklingsstörning eller har fått ett betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder på grund av hjärnskada, föranlett av yttre våld eller kroppslig sjukdom. Det innebär en viktig inskränkning av målgruppen jämfört med idag. Det är av största vikt att de elever som tas emot i gymnasiesärskolan svarar mot skolformens målgrupp. Ett mottagande i särskolan ska alltid föregås av en utredning som omfattar en pedagogisk, psykologisk, medicinsk och social bedömning.

Utredaren anser att det är olyckligt att det i den nya skollagen införs en ovillkorad rätt för en elev som gått i grundsärskolan att tas emot i gymnasiesärskolan. Det finns elever för vilka det är viktigt att göra en ny bedömning innan eleven tas emot i gymnasiesärskolan. Utredaren föreslår därför att personalen i grundsärskolan och gymnasiesärskolan ska vara skyldig att anmäla till rektor om att det finns indikationer på att en elev inte tillhör målgruppen. Rektor ska i sin tur vara skyldig att anmäla detta till elevens hemkommun som i sin tur ska vara skyldig att, i samråd med eleven och dennes vårdnadshavare, skyndsamt utreda frågan

Förvaltningens synpunkter: Förvaltningen tillstyrker dessa förslag.

Ansökan och urval

Utredarens förslag

Eleven ska ansöka till gymnasiesärskolans nationella program på motsvarande sätt som gäller för elever som söker till gymnasieskolan. Eleven ska också ansöka till gymnasiesärskolans träningsprogram.

Om antalet platser på ett nationellt program är färre än antalet sökande ska företräde ges utifrån en bedömning av elevernas förutsättningar för utbildningen. Regeringen ska få meddela föreskrifter om urval till gymnasiesärskolans nationella program.

En elev som ansökt till träningsprogram ska tas emot på ett sådant om hemkommunen bedömer att eleven inte kan följa undervisningen på ett nationellt program. I annat fall ska hemkommunen, efter samråd med eleven och elevens vårdnadshavare, ta emot eleven på ett nationellt program efter att eleven getts möjlighet att söka till ett sådant program.

Bestämmelsen om att rektorn efter samråd med eleven eller elevens vårdnadshavare, beslutar om vilket nationellt eller specialutformat program eleven ska gå på ska utgå. Elevens vilja uttryckt i ansökan ska i stället i mån av plats styra placeringen.

Utredarens motiv: Redan idag låter flertalet huvudmän eleverna lämna in en ansökan till gymnasiesärskolan trots att det inte är formellt reglerat. För merparten gäller ansökan val av program. En stor andel av eleverna får sin utbildning på det program de önskat. Enligt nuvarande regler ska ges företräde till de elever som har störst behov av utbildningen om det råder konkurrens om platserna på de olika programmen. Många huvudmän uppger att det är mycket svårt att göra en sådan bedömning. Utredaren förslår att, vid konkurrens om platserna, företräde ska ges utifrån en bedömning av elevens förutsättningar för utbildningen. Förslaget ansluter till de mer välfungerande delarna av dagens hantering av frågan.

Enligt utredaren bör elever med utvecklingsstörning, som eleverna i gymnasieskolan, så långt som möjligt ges möjlighet att välja utbildning utifrån sina personliga intressen. Hemkommunen ska vara skyldig att informera elev och vårdnadshavare om de valmöjligheter som finns. Bestämmelsen om att rektor, efter samråd med eleven och dennes vårdnadshavare, beslutar om vilket program eleven ska gå på föreslås utgå.

När det gäller ansökan till nuvarande individuellt program i gymnasiesärskolan är det enligt utredaren oklart hur placeringen går till. En hemkommun ska inte kunna fatta beslut om att placera en elev på träningsprogram mot elevens önskan. Grundregeln bör vara att elev kan söka till träningsprogrammet på samma sätt som till de nationella programmen inom gymnasiesärskolan

Förvaltningens synpunkter: Förvaltningen tillstyrker förslagen vilka i högre grad i tillämpliga delar överensstämmer med vad som gäller för gymnasieskolan.

Utökat elevinflytande vid val av utbildning

Utredarens förslag

En elev som tillhör målgruppen för gymnasiesärskolan ska ha rätt att bli mottagen i gymnasieskolan om eleven inte önskar gå i gymnasiesärskolan. Formuleringen ”och om kommunen bedömer att de har förutsättningar att klara utbildningen” ska därför tas bort från den nya skollagens (2010:800) bestämmelse om att hemkommunen ansvarar för att elever från grundsärskolan ska erbjudas yrkesintroduktion och individuellt alternativ om de önskar sådan utbildning.

Utredarens motiv: Eftersom en elev ska söka utbildning i gymnasiesärskolan är det inte möjligt att införa en bestämmelse motsvarande den för den obligatoriska skolan, dvs. att elev skulle ha rätt att neka att bli mottagen. En elev som inte vill gå i gymnasiesärskolan låter helt enkelt bli att söka dit. Det viktiga blir istället att garantera eleven tillgång till utbildning på gymnasieskolan. När eleven ges möjlighet att välja att inte gå i gymnasiesärskola, trots att de tillhör dess målgrupp, blir det viktigt att förutsättningar ges för att kunna skapa sig en uppfattning om den utbildning som gymnasieskolan respektive gymnasiesärskolan kan erbjuda.

Förvaltningens synpunkter: Förvaltningen tillstyrker förslaget.

Utbildning på gymnasieskolans introduktionsprogram

Utredarens förslag och bedömning

Det ska vara möjligt att ta emot elever som tillhör särskolans målgrupp även på gymnasieskolans språkintrouktion.

Bedömning: Det bör inte finnas några formella hinder för elever från grundsärskolan som tas emot på yrkesintroduktion eller individuellt alternativ, om de senare uppfyller de krav som ställs, gå vidare till andra delar av gymnasieskolans introduktionsprogram eller ytterst även till nationellt program i gymnasieskolan.

Utredarens motiv: Bland nyanlända elever finns också elever med utvecklingsstörning. Deras behov av språkintrouktion måste också mötas vilket kan ske på olika sätt. En elev kan exempelvis vara inställd på att efter språkintrouktion gå över till yrkesintroduktion eller individuellt alternativ i gymnasieskolan. I så fall är det naturligt att eleven tas emot redan på gymnasieskolans språkintrouktion. Även för elever som senare väljer gymnasiesärskolan kan utbildningen på gymnasieskolans språkintrouktion vara en lämplig början. Det beror på hur undervisningsgrupperna är sammansatta.

Förvaltningens synpunkter: Förvaltningen tillstyrker förslaget vilket ger huvudmannen möjlighet att organisera utbildningen för nyanlända med

utvecklingsstörning, där funktionsnedsättningen ofta inte är känt i förväg, på det sätt som utifrån lokala förhållanden är lämpligast för eleven.

Studier i annan kommuns eller fristående gymnasiesärskola

Hemkommunens ansvar att anordna utbildning

Utredarens förslag

Skyldigheten för hemkommunen att erbjuda utbildning inom gymnasiesärskolan ska fullgöras genom att hemkommunen anordnar utbildningen eller genom utbildning som anordnas av en annan kommun eller ett landsting enligt samverkansavtal. Kommuner som har ingått ett samverkansavtal ska bilda ett samverkansområde.

Utredarens motiv: Varje kommun ska erbjuda de elever som ska gå ett nationellt program i gymnasiesärskolan ett urval av olika program samt sträva efter att urvalet av nationella program ska vara allsidigt. Detta innebär en skärpning jämfört med nuvarande bestämmelser. Med tanke på att gymnasiesärskolan omfattar så få elever jämfört med gymnasieskolan blir det svårt för merparten av kommunerna att i den egna kommunen erbjuda den framtida gymnasiesärskolans alla nationella program. Samverkan blir därför en nödvändighet.

Förvaltningens synpunkter: Förvaltningen tillstyrker förslaget.

Mottagande i gymnasiesärskola med offentlig huvudman

Utredarens förslag

Reglerna om mottagande till en offentlig huvudmans gymnasiesärskola ska motsvara dem för gymnasieskolan.

En offentlig huvudman ska *i första hand* ta emot de sökande som tillhör målgruppen för gymnasiesärskolan, och som är hemmahörande i kommunen eller inom samverkansområdet för utbildningen, till ett nationellt program eller till en sådan nationell inriktning, särskild variant eller gymnasial lärlingsutbildning som börjar första läsåret.

Därutöver ska sökande tas emot i första hand om eleven

- med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl för detta,
- sökt ett nationellt program eller en nationell inriktning som börjar det första läsåret och är hemmahörande i en kommun som inte erbjuder den sökta utbildningen,
- sökt gymnasial lärlingsutbildning inom gymnasiesärskolan som börjar det första läsåret och är hemmahörande i en kommun som inte erbjuder någon utbildning på det aktuella programmet,
- sökt ett nationellt program och åberopat att huvudmannen inom det sökta programmet anordnar en nationell inriktning som börjar senare än första läsåret och som hemkommunen inte erbjuder, samt
- sökt en riksrekryterande utbildning.

Andra sökande till ett nationellt program, en nationell inriktning, särskild variant, gymnasial lärlingsutbildning eller riksrekryterande utbildning i gymnasiesärskolan än de som ska tas emot i första hand ska få tas emot *i andra hand* till platser som återstår sedan alla de som ska tas emot i första hand har antagits.

För gymnasiesärskolans träningsprogram ska skollagens bestämmelser om mottagande i gymnasiesärskolan ersättas med bestämmelsen att en huvudman får ta emot en elev från en annan kommun på träningsprogram i sin gymnasiesärskola, förutsatt att hemkommunen bedömt att eleven inte kan följa undervisningen på ett nationellt program och att kommunerna är överens om ersättningen för utbildningen.

En kommuns eller landstings beslut om mottagande i gymnasiesärskolan ska kunna överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd vad gäller mottagande i första hand.

Utredarens motiv: En elev med utvecklingsstörning har med bestämmelserna i den nya skollagen inte samma möjlighet att välja utbildning i en gymnasiesärskola i en annan kommun som en elev som ska välja utbildning i gymnasieskolan. Utredaren förslår därför att reglerna om mottagandet i gymnasiesärskolan ändras så att de motsvarar vad som kommer att gälla för gymnasieskolan.

Förvaltningens synpunkter: Förvaltningen tillstyrker förslaget.

Mottagande i fristående gymnasiesärskola

Utredarens förslag

Varje fristående skola med gymnasiesärskola ska även fortsatt vara öppen för alla elever som har rätt till utbildning i en gymnasiesärskola med offentlig huvudman.

En enskild huvudmans beslut om mottagande i fristående gymnasiesärskola ska kunna överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd.

Utredarens motiv: I stora delar överensstämmer bestämmelserna om mottagande mellan gymnasieskolan och gymnasiesärskolan. Den skillnad som finns gäller att den fristående gymnasiesärskolan är skyldig att ta emot alla elever oberoende av program medan det för den fristående gymnasieskolan finns undantag för utbildning som inte anordnas för en grupp elever. Det är viktigt att inte inskränka möjligheterna för elever att bli mottagna till utbildning på en fristående gymnasiesärskola. Det gäller även för elever som tillhör målgruppen träningsprogrammet. Fortsatt gäller att en fristående gymnasiesärskola inte behöver ta emot en elev som inte kan följa med undervisningen på ett nationellt program om hemkommunen inte enligt bestämmelserna för detta lämnar tilläggsbelopp. Detta innebär även att elevens hemkommun inte drabbas av

orimliga kostnader för en elev som tillhör träningsprogrammet och som väljer ett fristående alternativ. Utredaren föreslår att bestämmelserna om mottagande till utbildning vid fristående gymnasiesärskola inte ska ändras.

Förvaltningens synpunkter: Förvaltningen tillstyrker förslaget.

Interkommunal ersättning

Utredarens förslag

En kommun eller ett landsting som tagit emot en elev på ett nationellt program i gymnasiesärskolan som inte är hemmahörande i kommunen eller inom samverkansområdet för utbildningen ska ersättas för sina kostnader för elevens utbildning av elevens hemkommun. Om inte hemkommunen och den anordnande kommunen eller landstinget kommer överens om annat, eller det finns andra bestämmelser, ska den interkommunala ersättningen motsvara anordnarens självkostnad.

Om eleven antagits i andra hand ska ersättningen högst uppgå till den kostnad som hemkommunen själv har för motsvarande utbildning eller, om den anordnande huvudmannens kostnader är lägre än hemkommunens, ska ersättningen utgå med denna lägre kostnad.

När det gäller riksrekryterande utbildning eller särskilda varianter inom de nationella programmen ska hemkommunen betala det belopp som har beslutats i varje särskilt fall av Statens skolverk.

Den interkommunala ersättningen för en elev på gymnasiesärskolans träningsprogram ska överenskommas mellan elevens hemkommun och anordnande kommun eller landsting i de fall en elev tas emot i en annan kommun än hemkommunen eller inom dess samverkansområde eller i ett landsting.

Detta innebär att bestämmelsen om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska besluta vilket belopp som hemkommunen ska betala om kommunerna inte kommer överens om ersättningens storlek ska utgå.

Utredarens motiv: De förslag som lämnas om mottagande i gymnasiesärskolan innebär en anpassning till vad som gäller för gymnasieskolan. De föreslagna reglerna om interkommunal ersättning förväntas ge tillräckligt stöd för att fastställa den interkommunala ersättningen för gymnasieskolan, och måste göra det även för gymnasiesärskolan.

Förvaltningens synpunkter: Förvaltningen tillstyrker förslagen.

Ersättning till fristående skolor

Utredarens förslag och bedömning

Ersättningen för en elev som mottagits till en utbildning vid en fristående gymnasiesärskola ska även fortsatt bestå av ett grundbelopp och vid behov ett tilläggsbelopp. Grundbeloppet för ersättning till fristående gymnasiesärskolor ska, om inte kommunen och den fristående huvudmannen kommer över ens om annat, bestämmas efter samma grunder som hemkommunen tillämpar vid fördelning av resurser till det aktuella programmet eller ett jämförbart program. Det ska vara Statens skolverks uppgift att fastställa vilka program som är jämförbara. I praktiken sammanfaller kategorierna med den i riksprislistan. Träningsprogrammet utgör en sådan kategori.

Om hemkommunen inte erbjuder utbildning på det aktuella programmet eller ett jämförbart program ska ersättningen fastställas med stöd av den s.k. riksprislistan. Denna ska differentieras med hänsyn till skillnader i programkostnad, för kategorier av program. Skolverket ges i uppdrag att fastställa en riksprislista för gymnasiesärskolan bestående av ett begränsat antal kategorier av program.

Tilläggsbelopp ska fastställas på samma grunder som tidigare.

Bedömning: Med den programstruktur som föreslås för den framtida gymnasiesärskolan bör riksprislistan indelas i tre till fyra kategorier. Slutligt ställningstagande bör fattas av Skolverket efter att myndigheten samlat in ett fullständigt och kvalitetssäkrat underlag från samtliga berörda kommuner och landsting.

Förändringarna vad gäller fastställande av grundbelopp för ersättning till fristående gymnasiesärskolor är angelägna. Om möjligt bör därför en differentiering inte avvakta införandet av den framtida gymnasiesärskolan.

Utredarens motiv: I huvuddrag överensstämmer bestämmelserna för ersättning från elevens hemkommun till fristående gymnasieskolor respektive fristående gymnasiesärskolor. Det finns dock en väsentlig skillnad. För gymnasieskolan tar bestämmelserna hänsyn till att kostnaderna varierar för olika program. Det gäller inte för gymnasiesärskolan. Som det är i dag kan en fristående gymnasiesärskola som tar emot en elev på ett ”dyrt” program få en ersättning som svarar mot ett ”billigt”, och vice versa. Det är viktigt att kommunen får betala en rimlig ersättning för en elev som valt att gå på en fristående gymnasiesärskola och att den fristående gymnasiesärskolan får en rimlig ersättning för eleven. I praktiken kan indelningen förväntas följa riksprislistan. Med en sådan modell kommer inte grundbeloppet längre att kunna bestämmas utifrån program som skiljer sig väsentligt från det program som eleven har mottagits på. Tilläggsbelopp fastställs på samma grunder som tidigare.

Förvaltningens synpunkter: Förvaltningen delar de principer för ersättningen utredaren föreslår. Resultatet av Skolverkets uppdrag angående riksprislista föreligger ännu inte varför förvaltningen inte kan ta ställning till de konsekvenser tillämpningen av principerna får.

Ekonomiska villkor för eleven

Utredarens förslag

Hemkommunen ska lämna ekonomiskt bidrag för en elev som behöver inackordering om eleven tagits emot i första hand till en utbildning i gymnasiesärskola med offentlig huvudman, ett inackorderingsbidrag. En elev som är mottagen vid en fristående gymnasiesärskola ska ha möjlighet att ansöka om inackorderingstillägg från CSN.

Bestämmelsen i den nya skollagen (2010:800) om rätt till skolskjuts på studieorten för en elev som med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att gå i en annan kommuns gymnasiesärskola och måste övernatta i den ska gälla även övriga elever som tas emot i första hand i en annan kommun om eleven måste övernatta i denna. Den anordnande kommunens kostnader ska ersättas av hemkommunen.

Ett kompletterande system för bidrag till boende och resor till och från studieorten utreds i syfte att elever i gymnasiesärskolan ska kunna göra val av utbildning på likvärdiga grunder som elever i gymnasieskolan.

Bedömning: Onödiga skillnader i bidragssystemet mellan elever i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan bör undvikas. Elever i gymnasiesärskolan bör därför på lika villkor omfattas av de generella stöd som gäller för andra elever på gymnasial nivå. Behov av ekonomiskt stöd som beror på elevens funktionshinder bör betraktas skilt från det generella stödet.

Förslagen i betänkandet *Brist på brådska* (SOU 2008:102) bör därför skyndsamt genomföras så att t.ex. den aktivitetsersättning som finns i dag vid förlängd skolgång avvecklas samt att det förlängda barnbidraget till elever i gymnasiesärskolan ersätts med studiehjälp på samma grunder som för ungdomar utan funktionsnedsättning.

Utredarens motiv: Nuvarande system där elever i gymnasieskolan och elever i gymnasiesärskolan omfattas av skilda bidragssystem har oönskade effekter. Det är orimligt att elever som i vissa fall går i samma klass har vitt skilda villkor. Det gäller inte minst för elever som hunnit bli 19 år och där elever som är inskrivna i gymnasiesärskolan genom aktivitetsersättningen förfogar över väsentligt mer pengar än sina kamrater. Även de skilda villkor som gäller för studiebidraget respektive det förlängda barnbidraget skapar problem. Som det fungerar idag utgår det förlängda barnbidraget oavsett om eleven kommer till skolan eller inte. Att eleverna i gymnasiesärskolan inte kan få inackorderingstillägg från hemkommunen för boende, fördyrat uppehälle och resor vid studier i en annan kommun, och inte heller kan ansöka om inackorderingstillägg från CSN vid studier i fristående gymnasiesärskola skapar också problem. Stöd enligt LSS utgår inte till alla. Konsekvenserna är att det finns en grupp elever i gymnasiesärskolan som helt saknar rätt till bidrag för boende, resor och fördyrat uppehälle, även om de tagits emot i en annan kommuns eller fristående gymnasiesärskola.

Förvaltningens synpunkter: Förvaltningen instämmer i utredarens principiella utgångspunkter men kan inte ta ställning till de olika delarna innan konkreta förslag till de förslagna förändringarna föreligger.

Riksrekryterande utbildning

Riksrekryterande utbildning i gymnasiesärskolan

Utredarens förslag

Bestämmelser om riksrekryterande utbildning införs för gymnasiesärskolan motsvarande dem för gymnasieskolan, för yrkesinriktad utbildning, estetiskt inriktad utbildning och idrottsutbildning. Beslut om riksrekrytering i gymnasiesärskolan ska få förenas med beslut om att den riksrekryterande utbildningen ifråga om struktur, innehåll och mål för utbildningen får avvika från vad som annars gäller för nationella program i gymnasiesärskolan. Även fristående gymnasiesärskolor ska kunna komma ifråga som riksrekryterande utbildningar.

Skolverket ska besluta om den interkommunala ersättningens storlek för varje särskilt fall av riksrekryterande utbildning som blir aktuell inom gymnasiesärskolan.

Beslut om riksrekrytering ska för *riksrekryterande yrkesutbildning* och *riksrekryterande estetisk utbildning* kunna fattas av Statens skolverk för nationella program, nationella inriktningar, särskilda varianter och gymnasial lärlingsutbildning inom gymnasiesärskolan om

1. utbildningen endast är möjlig att inrätta på få orter i landet, eller
2. enskilda elevers behov av kunskaper och färdigheter inte annars kan tillgodoses.

För beslut om sådan riksrekrytering ska krävas att utbildningen är av god kvalitet, att kostnaden för utbildningen är rimlig i förhållande till utbildningens syfte och kostnaderna för annan utbildning inom gymnasiesärskolan samt att urvalsgrunder uppfylls. Bestämmelserna ska även i huvudsak motsvara dem för gymnasieskolan.

Riksrekryterande idrottsutbildning ska kunna förekomma på nationella program och på träningsprogrammet i gymnasiesärskolan. Gymnasiesärskolans bestämmelser om riksrekryterande idrottsutbildning ska för övrigt i huvudsak motsvara dem för gymnasieskolan.

Det ska även vara möjligt att bedriva nationellt godkänd utbildning inom gymnasiesärskolan med inriktning på specialidrott.

Av ämnesplanen för specialidrott i gymnasiesärskolan ska bl.a. framgå att ämnet endast får tillämpas vid riksrekryterande riks-idrottsutbildning och vid nationellt godkänd idrottsutbildning.

Utredarens motiv: Bestämmelserna om riksrekryterande utbildning i gymnasieskolan saknar idag sina morsvarigheter för gymnasiesärskolan. Det är svårt att se några rimliga skäl för detta. En elev i gymnasiesärskolan som har förutsättningar och intresse bör ha motsvarande möjlighet som elever i gymnasieskolan att studera vid en riksrekryterande utbildning.

Förvaltningens synpunkter: Förvaltningen tillstyrker förslaget.

Riksrekryterande gymnasiesärskola för elever med utvecklingsstörning i kombination med ytterligare funktionsnedsättning

Utredarens förslag

Genom avtal mellan staten och Örebro kommun ska inrättas en riksrekryterande gymnasiesärskoleutbildning i Örebro kommuns gymnasiesärskola för elever med utvecklingsstörning i kombination med synskada och ytterligare funktionsnedsättningar (RG-sär Syn).

Möjligheten att förlänga studietiden vid den statliga specialskolan Ekeskolan ska samtidigt begränsas till högst två år, dvs. motsvarande vad som gäller i övrigt för den obligatoriska skolan. Detta i syfte att det ska vara möjligt för samtliga elever att efter avslutad utbildning vid Ekeskolan kunna söka en utbildning i gymnasiesärskolan.

Staten ska få sluta avtal med en kommun om

- att elever från hela landet med utvecklingsstörning kombination med synskada och ytterligare funktionsnedsättningar får tas emot i kommunens gymnasiesärskola (RG-sär Syn),
- att elever från hela landet med utvecklingsstörning i kombination med dövhet eller hörselskada får tas emot i kommunens gymnasiesärskola (RG-sär D/H)
- att elever från hela landet som är döva eller hörselskadade eller dövblinda eller har en språkstörning får tas emot i kommunens gymnasieskola (RGD/RGH).

I avtalet för RG-sär D/H ska det framgå att erbjudandet om riksrekryterande gymnasiesärskoleutbildning för elever med dövhet eller hörselskada avser utbildning på såväl nationella program som på träningsprogrammet.

Utredarens motiv: Örebro kommun tar idag emot elever med dövhet eller hörselskada som tidigare fått sin utbildning i specialskolan i sin gymnasieskola och gymnasiesärskola. Sedan de regionala specialskolorna 2000 fick möjlighet att låta elever med utvecklingsstörning följa särskolans kursplaner har allt fler elever med lätt till måttlig utvecklingsstörning valt att få sin särskoleutbildning vid någon av dessa. Den förändring det innebär att elever kan följa särskolans kursplaner vid de regionala specialskolorna har dock inte följts upp på gymnasial nivå. Konsekvensen har blivit att en elev med lätt utvecklingsstörning i kombination med dövhet eller hörselskada inte har möjlighet att söka sig till ett nationellt program i den riksrekryterande gymnasiesärskolan. Detta förhållande är enligt

utredarens uppfattning inte tillfredsställande. Utredaren föreslår därför att det i avtalet mellan staten och Örebro kommun görs tydligt att erbjudandet om riksrekryterande gymnasiesärskoleutbildning för elever med dövhet eller hörselskada ska avse utbildning på såväl nationella program som träningsprogram.

I konsekvens med detta föreslår utredaren även att det ska framgå av skollagen att staten får sluta avtal med en kommun om att elever från hela landet som är döva eller hörselskadade eller dövblinda eller har en språkstörning får tas emot i kommunens gymnasieskola. Detta eftersom det i dag saknas stöd i lagen också för avtalet om den riksrekryterande gymnasieutbildningen för döva och hörselskadade (RGD/RGH) som Örebro kommun ändå driver enligt avtal med staten.

Förvaltningens synpunkter: Förvaltningen tillstyrker förslagen men anser samtidigt att frågan om statsbidrag till en huvudman som bedriver utbildning inom gymnasiesärskolan för elever med syn- eller hörselskada som inte går i Örebro bör utredas.

Samverkan med arbetslivet

Lärlingsliknande utbildning

Utredarens förslag

En gymnasial lärlingsutbildning inrättas inom gymnasiesärskolan. Denna ska från och med 2013 ingå som en del av den gymnasiala lärlingsutbildning som redan beslutats för gymnasieskolan, samt finansieras inom ramen för de medel som avsatts för denna.

Gymnasial lärlingsutbildning inom gymnasiesärskolan ska få finnas inom programmen Administration, handel och varuhantering, Fastighet, anläggning och bygg, Fordonsvård och transport, Hantverk och produktion, Hotell, restaurang och bageri, Hälsa, vård och omsorg samt Skog, mark och djur.

En gymnasial lärlingsutbildning inom gymnasiesärskolan ska kunna börja första, andra, tredje eller fjärde läsåret.

Den gymnasiala lärlingsutbildningen ska omfatta minst 1 500 gymnasiesärskolepoäng arbetsplatsförlagd utbildning. I de fall lärlingsutbildningen påbörjas något av de senare åren kan undantag behöva göras som ett beslut om anpassad studiegång. Det arbetsplatsförlagda lärandet under de tidigare läsåren bör därvid kunna ingå.

Utredarens motiv: Ett i huvudsak arbetsplatsförlagt lärande lämpar sig bättre för vissa elever även inom gymnasiesärskolan. Förslaget är en konsekvens av att GY 2011 ska vara styrande för gymnasiesärskolan.

Förvaltningens synpunkter: Förvaltningen tillstyrker förslaget.

Samverkansformer

Utredarens förslag och bedömning

Samverkan med arbetslivet på den nationella nivån ska för gymnasiesärskolan integreras i de nationella programråd som redan etablerats för gymnasieskolan.

Samverkan på den lokala nivån ska för gymnasiesärskolan ingå i de lokala programråd som ska finnas för gymnasieskolan.

Bedömning: De lokala programråden kan dock endast ge ramarna och förutsättningarna för de frågor som på den lokala nivån måste lösas för varje elev i gymnasiesärskolan. Inför APL och inför att eleven ska lämna gymnasiesärskolan behövs dessutom ett väl utbyggt och väl organiserat ytterligare samarbete mellan skola, arbetsgivare, Arbetsförmedling och i många fall ytterligare aktörer kring den enskilda eleven. Skolans studie- och yrkesvägledare är i detta sammanhang en nyckelperson, vars nätverk har stor betydelse. För att minska sårbarheten måste skolan även bygga upp strukturer och rutiner för samverkan.

Utredarens motiv: En konsekvens av att villkoren för Gy 2011 ska vara styrande även för gymnasiesärskolan.

Förvaltningens synpunkter: Förvaltningen tillstyrker förslaget.

Studie- och yrkesvägledning

Utredarens förslag

Skolverket ges i uppdrag att omarbeta de allmänna råden med kommentarer och därvid belysa de särskilda krav som ställs på studie- och yrkesvägledningen i grundsärskolan och gymnasiesärskolan.

Utredarens motiv: Sammantaget är åtagandet för gymnasiesärskolans studie- och yrkesvägledning mer långtgående än i gymnasieskolan. De bestämmelser och riktlinjer som finns om studie- och yrkesvägledning är emellertid generellt formulerade. Utredaren anser att det inte finns anledning att ytterligare precisera bestämmelserna i skollagen utan skolverket bör ges i uppdrag att omarbeta de allmänna råden utifrån de särskilda krav som ställs på studie- och yrkesvägledningen i grund- och gymnasiesärskolan.

Förvaltningens synpunkter: Förvaltningen tillstyrker förslaget.

Särskild utbildning för vuxna på gymnasial nivå

Ökad flexibilitet och breddat utbildningsinnehåll

Utredarens förslag och bedömning

Det ska framgå av en bestämmelse att det inom den särskilda utbildningen för vuxna på gymnasial nivå ska få förekomma alla ämnen som finns i gymnasiesärskolan med undantag för idrott och hälsa samt specialidrott. Vidare ska det framgå att det får förekomma ett gymnasiesärskolearbete.

Bestämmelsen om att programmålen för gymnasiesärskolans nationella program gäller för gymnasial särsvux ska utgå på motsvarande sätt som skett inom komvux.

För att öka flexibiliteten i utbildningen ska utöver de ämnen och kurser som finns inom gymnasiesärskolan också få förekomma kurser med syfte att ge vuxna kunskaper och färdigheter på en nivå som motsvarar den utbildning som ges i gymnasiesärskolan, t.ex. i form av orienteringskurser.

I likhet med det som gäller för kommunal vuxenutbildning ska det finnas ämnesplaner och kunskapskrav på gymnasial nivå.

Gymnasial särsvux ska inte breddas till att också omfatta utbildning på träningsnivå, dvs. motsvarande yrkesträning och verksamhetsträning i dagens gymnasiesärskola. Det ska i stället göras tydligt att utbildningen inom grundläggande särsvux på träningsnivå under vissa omständigheter ska kunna vara tillgänglig även för elever som har tidigare skolbakgrund. I vissa fall gäller detta som en rättighet, i andra handlar det om att kommunen ska ha möjlighet att erbjuda utbildningen.

Bedömning: Det ska vara möjligt för en elev att fullfölja sina studier från gymnasiesärskolan i den särskilda utbildningen för vuxna på gymnasial nivå. Detta kräver dock ingen ändring av bestämmelserna i den nya skollagen (2010:800).

Det är angeläget att gymnasial särsvux i högre grad än i dag erbjuder yrkesinriktad utbildning.

Kurser, delkurser och poäng

Utredarens förslag

Den särskilda utbildningen för vuxna på gymnasial nivå indelas i kurser och poäng. En kurs inom gymnasial särsvux ska ha samma antal gymnasiesärskolepoäng som motsvarande kurs i gymnasiesärskolan. Kurser ska kunna omfatta motsvarande 50 eller 100 gymnasiesärskolepoäng.

Det ska vara möjligt att inrätta delkurser inom gymnasial särsvux på motsvarande sätt som det redan i dag är möjligt på grundläggande nivå. En delkurs inom gymnasial särsvux ska motsvara minst 25 gymnasiesärskolepoäng.

Examen och gymnasiesärskolearbete

Utredarens förslag

Det ska vara möjligt för en elev som genomför eller fullföljer en gymnasiesärskoleutbildning inom särskild utbildning för vuxna på gymnasial nivå att få ett examensdokument motsvarande det för gymnasiesärskolan av vilket det ska framgå om eleven har nått examensmålen. För att nå examensmålen ska eleven uppnå minst betyget E på kurser motsvarande 2 000 gymnasiesärskolepoäng samt ha genomfört ett godkänt gymnasiesärskolearbete.

Någon annan examen föreslås inte för gymnasial särsvux.

Utredarens motiv: En central utgångspunkt för utredaren är att personer med utvecklingsstörning liksom andra ska ha möjlighet till fortsatt lärande och utveckling även efter gymnasiesärskolan. Förslagen syftar främst till att tydliggöra möjligheterna och stimulera förutsättningarna att möta de olika utbildningsbehov som finns hos vuxna med utvecklingsstörning.

Förvaltningens synpunkter: Förslagen är i huvudsak en harmonisering till vad som kommer att gälla inom vuxenutbildningen när Gy 2011 införs och förslagen i denna utredning om gymnasiesärskolan. Förvaltningen tillstyrker förslagen.

Urval

Utredarens förslag och bedömning

Störst behov tas bort som urvalsgrund inom den särskilda utbildningen för vuxna med utvecklingsstörning på gymnasial nivå. Av bestämmelsen ska i stället framgå att vid urval till utbildning inom gymnasial särsvux företräde ska ges, i den ordning som anges nedan, till en sökande som

1. inte tidigare deltagit i motsvarande utbildning,
2. önskar fullfölja studier som den sökande har påbörjat enligt en upprättad individuell studieplan,
3. önskar fullfölja studier som påbörjats inom gymnasiesärskolan,
4. behöver utbildningen för pågående yrkesverksamhet
5. behöver utbildningen för planerat eller kommande yrkesval.

Utredarens motiv: För gymnasiesärskolan har konstaterats att störst behov är en grund för urval som är svårt, för att inte säga omöjligt, att definiera objektivt. Det gäller även för gymnasial särsvux. Formuleringen om störst behov bör därför utgå. Dessutom behöver det göras tydligt att oavslutade studier från gymnasiesärskolan kan utgöra grund för urval.

Förvaltningens synpunkter: Förvaltningen till styrker förslaget.

Åtgärder för att öka tillgången på gymnasial särsvux

Utredarens förslag och bedömning

Ett tidsbegränsat stimulansbidrag om totalt 30 miljoner kronor avsätts för perioden 2012–2014. Det bör utgå till kommuner som satsar på att utveckla utbildningen inom gymnasial särsvux, t.ex. genom att erbjuda möjlighet för elever att slutföra gymnasiesärskolestudier eller genom att utveckla och erbjuda yrkeskurser eller orienteringskurser.

Bedömning: För att utveckla den särskilda utbildningen för vuxna på gymnasial nivå bör Statens skolverk få i uppdrag att ta fram allmänna råd och lärande exempel som riktas såväl till förvaltnings- och ledningsnivå som till den pedagogiska verksamheten inom gymnasial särsvux.

Utredarens motiv: Enligt utredarens uppfattning är bestämmelserna om särskild utbildning för vuxna på gymnasial nivå tillräckligt tydliga vad gäller kommunernas ansvar. Åtgärder behövs dock för att det uppdrag som redan finns ska genomföras.

Förvaltningens synpunkter: Förvaltningen tillstyrker förslaget.

Samverkan mellan särsvux, komvux, sfi och gymnasiesärskolan

Utredarens förslag och bedömningar

Det är viktigt att ta tillvara möjligheterna till samverkan mellan den särskilda utbildningen för vuxna och den kommunala vuxenutbildningen. Genom samverkan kan flexibiliteten för de studerande på särsvux öka. Det går att utforma utbildningen för en elev som innehåller kurser från båda skolformerna. För personer med lindrig utvecklingsstörning som befinner sig i gränslandet mellan skolformerna kan sådana lösningar innebära att kunskapsutvecklingen utmanas och att deras självkänsla och vilja till fortsatt lärande stärks.

Bedömningar: Det behövs inga regeländringar för att det ska vara möjligt att möta behoven av språkundervisning hos vuxna med utvecklingsstörning. Kursplanerna för sfi får anpassas till målgruppen när så behövs. Det finns inte heller några formella hinder för att samverkan mellan särsvux och sfi ska kunna ske.

Statens skolverk bör ges i uppdrag att stödja samverkan mellan skolformerna särsvux och sfi. Det kan handla om att kommunicera exempel på strategier för samverkan, på hur en gemensam specialpedagogisk kompetens kan utvecklas för att möta den enskildes behov och förutsättningar samt andra lärande exempel.

Utredarens motiv: De finns få formella hinder för samverkan mellan särsvux och komvux. Det gäller såväl samverkan mellan olika personalgrupper som samverkan som gäller elevernas utbildning. Det har redan konstaterats att det är en utgångspunkt för vuxenutbildningen att elever utan hinder ska kunna studera inom olika delar av vuxenutbildningen om de har förutsättningar för det. Det är viktigt att tillvarata möjligheterna till samverkan mellan komvux och särsvux och att inte förstora upp de problem det kan innebära att komvux och särsvux är olika

skolformer. Genom samverkan kan flexibiliteten för eleverna på särvox öka. Det går att utforma utbildningen för en elev som innehåller kurser från båda skolformerna.

Det förekommer att nyanlända tas emot inom sfi har en utvecklingsstörning. I vissa fall kan den vara konstaterad sedan tidigare i andra fall saknas tidigare bedömning. Kursplanerna för sfi får anpassas till studerande med utvecklingsstörning. Det är fullt möjligt för nyanlända med utvecklingsstörning att använda de kurser som tagits fram på grundläggande nivå inom sfi.

Förvaltningens synpunkter: Förvaltningen tillstyrker förslagen.

Samverkan med arbetslivet

Utredarens bedömning

De yrkesinriktade utbildningarna inom gymnasial särvox bör ske i nära samverkan med arbetsplatser, med stöd av yrkesvägledare och ha inslag av en breddad utbildning som innehåller arbetslivskunskap. Det arbetsplatsförlagda lärandet bör ges ett större utrymme inom gymnasial särvox.

Inom ramen för bestämmelserna om arbetsplatsförlagt lärande bör det också vara möjligt att lokalt utveckla utbildningar av lärlingsliknande karaktär, där en tyngdpunkt läggs på arbetsplatsförlagt lärande. En sådan utbildning bör utgå från den enskildes förutsättningar och ingå i den individuella studieplanen.

Utredarens motiv: Samverkan mellan särvox och arbetslivet kan vara avgörande för att undanröja hinder för att vuxna med utvecklingsstörning ska kunna få ett arbete på den reguljära arbetsmarknaden. Genom att ha ett arbete blir en person med utvecklingsstörning bättre involverad i samhället. Arbete ger också en känsla av oberoende och egenvärde och stärker den personliga identiteten.

Förvaltningens synpunkter: Förvaltningen tillstyrker förslaget.

Implementering, uppföljning och utvärdering

Utredarens förslag

Inför reformeringen av gymnasiesärskolan och den särskilda utbildningen för vuxna på gymnasial nivå ska statens skolverk ges i uppdrag att genomföra implementeringsinsatser som ska nå huvudmän, rektorer, lärare och annan personal i verksamheterna. Implementeringen av reformerna ska också följas löpande för att de justeringar som eventuellt behövs av insatserna ska kunna göras på det lokala planet.

Reformerna ska följas upp och utvärderas med avseende på om de leder till avsedd utveckling inom gymnasiesärskolan respektive den särskilda utbildningen för vuxna på gymnasial nivå.

Utredarens motiv: Reformarbetet kommer för gymnasiesärskolan och den särskilda utbildningen för vuxna på gymnasial nivå att innebära att ämnesplaner och kurser utformas med tydligare kunskapskrav och med en mer preciserad kunskapsbedömning än i nuvarande styrdokument. Elevernas ökade valmöjligheter kommer att utmana skolorna till kvalitetshöjande insatser. Samverkan kommer att krävas mellan kommuner och mellan olika skolformer för att intentionerna med den nya utbildningen ska få genomslag.

Behovet av kompetensutveckling är redan i dag stort inom gymnasiesärskolan och inom den särskilda utbildningen för vuxna. Kunskaperna om utvecklingsstörning och dess konsekvenser behöver öka på alla nivåer i systemet. De pedagogiska kunskaperna behöver förbättras så att eleverna får de kognitiva utmaningar som de har rätt till för att nå så långt som möjligt i sin kunskapsutveckling och rustas för ett eget liv i arbete och som samhällsmedborgare. Det handlar om både specialpedagogiska kunskaper och om relevanta ämneskunskaper. Inte minst behöver kunskaperna om de styrdokument som ska styra utbildningen förbättras, hos lärare, hos rektorer och på förvaltningsnivå.

Implementeringen av en reformerad gymnasiesärskola och en reformerad särskild utbildning för vuxna på gymnasial nivå innebär ett bra tillfälle att bidra till utveckling och förändring i verksamheter som under lång tid levt sitt eget liv. Jag föreslår därför att Skolverket inför reformerna ges i uppdrag att genomföra lika kraftfulla implementeringsinsatser som för närvarande genomförs för övriga skolformer som ska nå huvudmän, rektorer, lärare och annan personal i verksamheterna. Informationen om de reformerade skolformerna blir då samtidigt en fortbildning som kan leda till skolutveckling och ökad kvalitet i verksamheterna.

Det är också viktigt att löpande följa implementeringen av dessa reformer för att kunna göra de justeringar som eventuellt behövs av insatserna på det lokala planet.

Förvaltningens synpunkter: Förvaltningen tillstyrker förslagen.

Ekonomiska konsekvenser

Utredarens bedömning

För kommunerna innebär förslagen fullt genomförda snarast en besparing. Detta beroende på att det blir möjligt att inrätta ett program med inriktning mot samhälle och språk vilket innebär lägre kostnader. Även förslaget att en elev som tillhör gymnasiesärskolans målgrupp ska ha möjlighet att välja yrkesintroduktion eller individuellt alternativ inom

gymnasieskolan kan leda till kostnadsminskningar. Förslaget att en elev som behöver inackordering och som tagits emot i första hand i en annan kommuns gymnasiesärskola ska ha rätt till inackorderingsbidrag innebär en kostnadsökning för kommunerna med ca 7 mnkr per år. Indirekt kan även kostnaderna för LSS öka med ca 10 mnkr då ett ökande antal elever kommer att vara bosatta i annan kommun och då ha rätt till boende enligt LSS.

För staten bedöms kostnaderna för implementeringen till 10 mnkr och för ett tidsbegränsat stimulansbidrag till den särskilda utbildningen för vuxna till 30 mnkr. Den totala kostnaden för gymnasial lärlingsutbildning beräknas till ca 3 mnkr.

Den föreslagna utredningen om ett kompletterande system för bidrag till boende och resor kan komma att få kostnadskonsekvenser för kommunerna och/eller staten.

Förvaltningens synpunkter: Utredarens uppskattning att införandet av fler nationella program och inriktningar inom gymnasiesärskolan, på grund av att det även inrättas ett billigare program med inriktning på samhälle och språk, skulle medföra en besparing för kommunerna anser förvaltningen inte vara rimlig. Samtidigt skriver utredaren att det inte går att förutse att förslaget till en ny programstruktur skulle innebära förändrade kostnader för kommunerna och att det är kostnadsneutralt. Förvaltningens bedömning är att förslaget om nio nationella program med sammanlagt 37 nationella inriktningar jämfört med dagens åtta nationella program utan nationella inriktningar i kombination med elevernas ökade valmöjligheter innebär ökade kostnader för kommunerna.

Bilaga;

Sammanfattning av Den framtida gymnasiesärskolan – en likvärdig utbildning för ungdomar med utvecklingsstörning (SOU 2011:8)